

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYALASHDA RAQAMLI RESURSLARNING PEDAGOGIK DETERMINATSIYASI VA EKSPERIMENTAL TAHLIL

Ustoz: *Normo'minova Gulhayo*

Talaba: *Qobilova Shaxzoda*

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarbiyaviy ishlarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va raqamli resurslardan foydalanishning ma'naviy-axloqiy imkoniyatlari fundamental jihatdan tadqiq etilgan. Maqolada o'quvchilarning axloqiy tarbiyalanganlik darajasini aniqlovchi kognitiv, aksiyologik va praksiologik mezonlar tizimi ishlab chiqilgan bo'lib, o'tkazilgan tajriba-sinov ishlarining statistik tahlili orqali raqamli ta'lim muhitining samaradorligi ilmiy asoslab berilgan.

Аннотация: В статье фундаментально исследованы духовно-нравственные возможности использования информационно-коммуникационных технологий и цифровых ресурсов в воспитательной работе. Разработана система критериев определения уровня нравственной воспитанности учащихся, а на основе статистического анализа экспериментальной работы научно обоснована эффективность цифровой образовательной среды.

Abstract: This article examines the spiritual and moral possibilities of using and digital resources in educational work. The article develops a system of criteria for determining the level of moral upbringing of students, and the effectiveness of the digital educational environment is scientifically grounded.

Kalit so'zlar: raqamli resurslar, AKT, ma'naviy-axloqiy determinatsiya, baholash mezonlari, empirik tahlil, kognitiv rivojlanish, pedagogik eksperiment.

TARBIYAVIY ISHLARDA AKT VA RAQAMLI RESURSLARNING MA'NAVIY-AXLOQIY IMKONIYATLARI

Bugungi shiddatli globallashuv va "axborotlar oqimi" asrida yosh avlod tarbiyasi yangicha metodologik yondashuvlarni talab etadi. Buyuk mutafakkir Abu Nasr Farobiy aytganidek: *"Ta'lim — bu bilim berish, tarbiya esa — insonning axloqiy sifatlarini uyg'otishdir"*¹. Ammo zamonaviy sharoitda bu sifatlarni uyg'otish uchun an'anaviy darsliklarning o'zi yetarli emas. Raqamli resurslar bu jarayonda o'quvchining ichki dunyosiga kirib boruvchi "ko'prik" vazifasini o'taydi. Tarbiyaviy ishlarda AKTdan foydalanish shunchaki darsga kompyuter olib kirish emas, balki "virtual axloqiy muhit" yaratishdir. Bu borada biz quyidagi imkoniyatlarni aniqladik:

¹ Farobiy, Abu Nasr. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: "Abdulla Qodiriy", 1993. – 224 b.

Emotsional intellektni rivojlantirish: Multimedia vositalari (audio-vizual materiallar) o'quvchining his-tuyg'ulariga ta'sir qilib, unda empatiya (boshqalarning dardini his qilish) tuyg'usini uyg'otadi.

Aksiyologik (qadriyatli) yo'naltirilganlik: Raqamli resurslar yordamida o'tmish ajdodlarimiz merosini "jonlantirish" mumkin. Masalan, Alisher Navoiy yoki Amir Temur hayotiga doir interfaol roliklar o'quvchida "ideal shaxs" obrazini shakllantiradi²

Kognitiv dissonansni bartaraf etish: O'quvchi real hayotda ko'rmagan, ammo kitobda o'qigan axloqiy normalarini raqamli o'yinlar yoki simulyatsiyalar orqali o'zlashtirib, o'zining ijtimoiy rolini sinab ko'radi.

Shuni ta'kidlash joizki, "Yoshlar tarbiyasida bo'shliq qolmasligi kerak". Agar biz raqamli maydonni ezgu g'oyalar bilan to'ldirmasak, o'quvchi ma'naviyatsiz axborotlar ta'siriga tushib qolishi muqarrar³

O'QUVCHILARNING AXLOQIY TARBIYALANGANLIK DARAJASINI BAHOLASH MEZONLARI

Ilmiy tadqiqotimizning eng muhim qismlaridan biri — bu tarbiya natijasini "o'lchash" hisoblanadi. Shaxsning ma'naviy olamini raqamlarda ifodalash qiyin bo'lsa-da, pedagogik diagnostika bizga quyidagi mezonlarni ishlab chiqish imkonini berdi:

Kognitiv-axloqiy mezon: Bu o'quvchining "axloqiy savodxonligi" darajasidir. Bunda o'quvchi yaxshilik va yomonlik, vijdon va burch kabi tushunchalarni naqadar chuqur anglaydi?⁴

Affektiv-emotsional mezon: Bu ko'rsatkich o'quvchining axloqiy me'yorlarga bo'lgan "shaxsiy munosabati"ni ko'rsatadi. U vatan haqida gapirganda faxrlanadimi? Keksalarga yordam berganda zavq oladimi?

Faoliyatli-amaliy (Praksiologik) mezon: Bu eng asosiy mezon bo'lib, o'quvchining kundalik xulq-atvorini aks ettiradi. "Gap boshqa, ish boshqa" degan maqol bu yerda o'z aksini topmasligi kerak. Haqiqiy tarbiyalanganlik o'quvchining darsdan tashqari paytdagi, kattalar nazoratisiz qolgan paytdagi harakati bilan belgilanadi⁵.

Ushbu mezonlarni baholashda biz sotsiometrik so'rovnomalar, "tugallanmagan hikoya" metodikasi va o'quvchilarning ijtimoiy tarmoqlardagi (nazorat qilinadigan guruhlarda) faolligini kuzatish usullaridan foydalandik.

AMALIY TAJRIBA-SINOV ISHLARI TAHLILI VA EKSPERIMENTAL NATIJALAR

² Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017.

³ Quronov M. Maktab ma'naviyati va milliy tarbiya. – Toshkent: "Akademiya", 2004. – 192 b.

⁴ Mavlonova R.A. Pedagogika. – Toshkent: "O'qituvchi", 2010. – 512 b.

⁵ Hoshimov K., Nishonova S. Pedagogika tarixi. – Toshkent: "Istiqlol", 2005. – 304 b.

Kurs ishining ikkinchi bobi doirasida o'tkazilgan tajriba-sinov ishlari bizga juda qiziqarli xulosalar berdi. Eksperiment Toshkent shahridagi umumta'lim maktablarining 3-sinflarida o'tkazildi.

Tadqiqot bosqichlari:

1. Aniqlovchi bosqich: Avval ikki guruhdagi (Tajriba va Nazorat) o'quvchilarning dastlabki axloqiy darajasi o'rganildi. Natijalar deyarli bir xil edi.
2. Shakllantiruvchi bosqich: Tajriba guruhida darslar AKT asosida — multimedia ilovalari, axloqiy mavzudagi raqamli keyslar va interfaol kvestlar yordamida o'tildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy darsliklardan foydalanildi.
3. Yakuniy (Nazorat) bosqich: Olti oylik tajribadan so'ng natijalar qayta olindi.

Statistik tahlil (Yuqori daraja ko'rsatkichlari):

Baholash indikatorlari	Tajriba guruhi (%)	Nazorat guruhi (%)	Farq (%)
Axloqiy bilimlarning o'sishi	84%	58%	+26%
Milliy qadriyatlarga hurmat	79%	61%	+18%
Ijtimoiy faollik va odob	72%	55%	+17%

Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli resurslar o'quvchining diqqatini 2 barobar ko'proq jalb qiladi va axborotning esda qolish darajasini 35% ga oshiradi ⁶. Eng muhimi, tajriba guruhidagi bolalarda "o'z-o'zini tarbiyalash" (self-education) xususiyati uyg'ondi.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, boshlang'ich sinf o'quvchilarini ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda raqamli resurslar shunchaki yordamchi vosita emas, balki tarbiyaviy jarayonni "**tizimlashtiruvchi**" kuchdir. Tadqiqotimiz shuni tasdiqladiki, AKTdan maqsadli foydalanish o'quvchida barqaror axloqiy immunitet shakllanishiga zamin yaratadi. Zero, buyuk pedagog Abdulla Avloniy ta'kidlaganidek: "*Tarbiya biz uchun yo hayot — yo mamot, yo najot — yo halokat, yo saodat — yo falokat masalasidir*"⁷. Bizning vazifamiz — bu najotni zamonaviy texnologiyalar bilan qurollantirib, yoshlar qalbiga yetkazishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (SAHIFA OSTI SNOSKALARI UCHUN)

- [1] **Farobiy, Abu Nasr.** Fozil odamlar shahri. – Toshkent: "Abdulla Qodiriy", 1993. – 224 b.
- [2] **Mirziyoyev Sh.M.** Milliy taraqqiyot yo'limizni yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017.

⁶ **Berdiyev A.** Tarbiyaviy ishlarda raqamli texnologiyalarning o'rni. // "Pedagogik mahorat" jurnali. – Buxoro, 2023. №2. – 44-50-b.

⁷ **Avloniy, Abdulla.** Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: "O'qituvchi", 1992. – 160 b.

- [3] **Quronov M.** Maktab ma'naviyati va milliy tarbiya. – Toshkent: "Akademiya", 2004. – 192 b.
- [4] **Mavlonova R.A.** Pedagogika. – Toshkent: "O'qituvchi", 2010. – 512 b.
- [5] **Hoshimov K., Nishonova S.** Pedagogika tarixi. – Toshkent: "Istiqlol", 2005. – 304 b.
- [6] **Berdiyev A.** Tarbiyaviy ishlarda raqamli texnologiyalarning o'rni. // "Pedagogik mahorat" jurnali. – Buxoro, 2023. №2. – 44-50-b.
- [7] **Avloniy, Abdulla.** Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: "O'qituvchi", 1992. – 160 b.
- [8] **Azizxo'jayeva N.N.** Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2003. – 174 b.
- [9] **Ziyomammedov B.** Ma'naviyat asoslari. – Toshkent: "O'qituvchi", 2000.
- [10] **Ibragimov X.I.** Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2008.
-